

Lausuntopyyntö luonnoksesta Yhteiskunnan turvallisuusstrategiaksi 2024, VN/12457/2021

Lasten, nuorten ja perheiden lautakunta 21.08.2024 § 54
1705/00.04.00/2024

Valmistelija Sosiaalihuollon johtaja Marena Paahto p. 040 143 4759, johtajaylihoitaja Heljä Lundgren-Laine p. 050 350 5908, johtajaylilääkäri Heikki Miettinen p. 050 432 4642, riskienhallintajohtaja Simo Oksanen p. 040 552 1263

Selostus asiasta

Yleistä

Puolustusministeriö on pyytänyt 12.6.2024 Keski-Suomen hyvinvointialueelta lausuntoa luonnoksesta Yhteiskunnan turvallisuusstrategiaksi 2024. Suomen Hallitus antoi keväällä 2021 Turvallisuuskomitealle toimeksiannon Yhteiskunnan turvallisuusstrategian päivittämisestä. Strategialuonnosta on valmisteltu laaja-alaisessa kirjoittajaryhmässä Turvallisuuskomitean sihteeristön johdolla.

Yhteiskunnan turvallisuusstrategiassa kuvataan kokonaisturvallisuuden toimintamalli, jossa yhteiskunnan elintärkeistä toiminnoista huolehditaan viranomaisten, elinkeinoelämän, järjestöjen ja kansalaisten yhteistoimintana.

Kokonaisturvallisuuden periaatteet päivitetään Yhteiskunnan turvallisuusstrategiassa (YTS2024) nyt viidettä kertaa. Ensimmäinen Yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaamisen strategia valmistui vuonna 2003. Siinä kuvattiin yhteiskunnan varautumisen uhkamallit, ministeriöiden strategiset tehtävät ja kriisijohtamisen perusteet. Vuoden 2006 strategia painottui häiriötilanteiden hallintaan. Vuonna 2010 strategian nimi muutettiin Yhteiskunnan turvallisuusstrategiaksi. Muutos vastasi yleiseen yhteiskuntakehitykseen, jossa turvallisuustoiminta ulottui uusille alueille, palveluihin ja toimintoihin. Samalla järjestöt otettiin huomioon osana varautumisjärjestelmää. Vuoden 2017 strategia oli käytännöllinen kuvaus yhteisistä ja yleisistä varautumisen periaatteista.

Luonnosvaiheessa oleva YTS 2024 kuvaa kokonaisturvallisuuden laajana, koko yhteiskuntaa koskevana asiana. Uutena kokonaisuutena varautumisen lisäksi käsitellään kykyä vastata häiriötilanteisiin ja kriiseihin, eli vastetta. Elintärkeiden toimintojen ja turvallisuustoimijoiden kuvaamisen sijasta painotetaan enemmän itse toimintaa.

Aiempaa konkreettisempiin toimenpiteisiin ja varautumiseen tähtäävää strategiaa Turvallisuuskomitea perustelee turvallisuusympäristön muuttumisella, Suomen Nato -jäsenyyden tuomilla muutoksilla, sekä kriiseistä (Venäjän hyökkäys Ukrainaan, koronapandemia, hybridivaikuttaminen eri muodoissaan ja energiamarkkinoiden heilahtelut) saaduilla kokemuksilla. Erilaisista kriisitilanteista saadut kokemukset nähdään tarpeellisiksi jalostaa kyvykkyyksiksi vasteen tuottamiseen tulevaisuudessa häiriö- ja poikkeusoloissa.

Yhteiskunnan turvallisuusstrategia 2024 luonnoksen arviointia suhteessa Keski-suomen hyvinvointialueen häiriö- ja poikkeusoloja koskevaan tilannekuvaan

Turvallisuusneuvoston valmisteleva strategiakokonaisuus on jaettu kahteen osaan, joista ensimmäinen sisältää kokonaisturvallisuuden toimijoiden, sekä muun aiheeseen liittyvien keskeisten käsitteiden

määrittelyä. Osa antaa hyvän kuvan kokonaisturvallisuuden toimijoista, sekä heidän välisestä yhteistoiminnasta rakentuvasta kokonaisturvallisuudesta. Strategian toinen osa-alue määrittelee kokonaisturvallisuuden, kokonaismaanpuolustuksen, sekä erilaisista vakavista poikkeusoloista vastuuta kantavat tahot. Asiakirjan vastuunjako keskittyy varsin strategiselle tasolle, ylimpien kansallisten toimielinten ja organisaatioiden väliseen työnjakoon.

Yhteiskunnan kokonaisturvallisuusstrategia 2024 -asiakirjaa on hyvä tarkastella myös hyvinvointialueen oman turvallisuuden kokemuksen, sekä poikkeusoloihin varautumisen näkökulmasta. YTS 2024 ohjaa sosiaali- ja terveyspalveluille sekä normaali- että poikkeusoloissa voimassaolevien velvoitteiden lisäksi merkittävää roolia osana kokonaismaanpuolustusta. Tehtävistä suoriutuminen edellyttää häiriö- ja poikkeusolojen hyvää hallintaa, suunnitelmallisuutta, sekä riittävän määrän harjoittelua.

YTS 2024 kuvaa kokonaisturvallisuutta kolmitasoisena prosessina:

- Ylin, strateginen taso tarkoittaa yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaamista toimeenpanemalla lainsäädäntöön perustuvia, sopimuksin vahvistettuja ja vapaaehtoisuudella täydennettyjä strategisia tehtäviä.
- Toisella tasolla kokonaisturvallisuuden toimintamallissa yhteiskunnan elintärkeät toiminnot turvataan viranomaisten, elinkeinoelämän, järjestöjen ja kansalaisten yhteistoiminnalla kaikissa olosuhteissa ja kaikilla tasoilla.
- Yksilöt ovat yhteiskunnan kokonaisturvallisuuden avaintoimijoita. Heillä on oikeus turvallisuuteen, mutta myös velvollisuus toimia turvallisuutta ja turvallisuuden tunnetta vahvistavalla tavalla. Yksilöiden toimintakyky sekä turvallisuutta vahvistavat tiedot, taidot ja asenne muodostavat koko yhteiskunnan kokonaisturvallisuuden perustan. Ihmisten keskinäinen luottamus on keskeinen yhteiskuntaa koossa pitävä tekijä.

Yllä kuvattua kolmitasoista mallia tulisi soveltaa asukkaiden turvallisuuden, ja turvallisuuden tunteen vahvistamisessa Keski-Suomessa. Hyvinvointialueen, kuntien, sekä muiden yhteisöjen päätöksenteon tulisi määrätietoisesti tukea elinympäristön ja asukkaiden turvallisuutta.

Kokonaisturvallisuuden toimintamallia sovelletaan Keski-Suomessa käytännössä useissa erilaisissa viranomaisyhteistyön muodoissa, kuten Keski-Suomen valmius- ja turvallisuustoimikunnassa, kuntien ja hyvinvointialueen varautumisen yhteistyöryhmässä, sekä useissa erilaisissa järjestöyhteistoiminnan muodoissa. Edellä kuvattu yhteistoiminta perustuu pitkälti vapaaehtoisuuteen, virallisia yhteisiä rakenteita on varsin vähän. Taloudelliset ja toiminnalliset haasteet voivat pahimmillaan rapauttaa vapaaehtoisuudella toimiviin rakenteisiin sitoutumista.

Asukkaiden roolia yksilöinä tulisi selkeyttää ja vahvistaa nykyisestä, kannustaa asukkaita aktiivisuuteen ja toimeliaisuuteen turvallisuuden rakentamiseksi. Keski-Suomen hyvinvointialue on määritellyt ko. tehtävän yhdeksi keskeisistä strategisista tavoitteistaan.

Yhteiskunnan turvallisuusstrategia 2024 tunnistaa sosiaali- ja terveyssektorin kiinteäksi osaksi kokonaismaanpuolustusta. Käytännössä tämä tarkoittaa esimerkiksi sitä, että Puolustusvoimien lääkintähuollon toteuttaa pääosin siviilisektorin sosiaali- ja terveydenhuolto. Erityistason terveydenhuollossa on varauduttu erilaisiin vakaviin poikkeustilanteisiin yhteistyössä Puolustusvoimien kanssa. Etenkin sosiaalihuollon-, osin

myös perusterveydenhuollon osalta varautumista Keski-Suomelle kohdennettaviin tehtäviin sekä rooliin poikkeusoloissa tulisi varautua nykyistä vahvemmin.

Kokonaisuutena luonnos Yhteiskunnan turvallisuusstrategiaksi 2024 on laadukas, monipuolinen ja ymmärrettävästi laadittu asiakirja. Erityisen hyvänä voidaan pitää asiakirjan sisältöjen yhteneväisyyttä muiden samaa aihepiiriä koskevien strategioiden ja suunnitelmien kanssa. Yhdenmukaisuus parantaa mahdollisuuksia strategian toteutumiseen käytännössä. Hyvää on myös tuoreus, pyrkimys tunnistaa kokonaisturvallisuuden tilaa ja siitä syntyviä tarpeita tässä ajanjaksossa.

YTS 2024 asiakirja painottuu kansallisen tason strategian määrittämiseen, kuten sen kuuluukin tehdä. Hyvinvointialueella toteutettavia konkreettisia toimenpiteitä, tai linjauksia joita kohti tulisi pyrkiä, on varsin niukasti. Suoranaisesti puutteeksi voidaan nähdä sosiaalihuollon vähäinen rooli strategiassa. Tositilanteissa sosiaalihuollolla on kuvattua keskeisempi rooli esimerkiksi evakointitilanteissa, väestön suojaamisessa, sekä haavoittuvassa asemassa olevien suojaamisessa. Asiakirja toimii hyvänä pohjana, jonka avulla erilaiset ja -tasoiset kokonaisturvallisuuden toimijat voivat asemoitua samaan käsitteentään. YTS 2024 on laaja-alainen suunnitelma, jonka avulla tavoitellaan pääsyä määriteltyyn tavoitelaan, kokonaisturvallisuuden hallintaan. Jatkokehityksenä Turvallisuustoimikunnalle esitetään strategian rinnalle valmistellun toimeenpano-ohjelman valmistelua, joka konkretisoisi strategian toteuttamista aluetasolla, kuten kunnissa ja hyvinvointialueilla.

Toimivalta

Hallintosääntö § 18

Esittelijä	Järjestämispäällikkö Virtanen Jarna
Päätösehdotus	Lasten, nuorten ja perheiden lautakunta ehdottaa aluehallitukselle esittelytekstissä ja liitteessä kuvatun lausuntoluonnoksen hyväksymistä.
Päätös	<p>Lasten, nuorten ja perheiden lautakunta hyväksyi päätösehdotuksen ja esitti asiaan seuraavat näkemykset:</p> <ul style="list-style-type: none">-Lasten, nuorten ja perheiden lautakunta pitää tärkeänä, että valmistaudutaan riittävästi ja suunnitelmallisesti lasten ja nuorten turvallisuuden tunteen vahvistamiseen kriisitilanteissa.-Lasten, nuorten ja perheiden lautakunta korostaa saumattoman yhteistyön merkitystä hyvinvointialueen ja kuntien välillä. Häiriötilanteiden hallinnan harjoittelu yhteistyössä on tärkeää.-Ehdotus: lisätään ylläolevat virkkeet henkistä kriisinkestävyttä koskevan kappaleen alle. <p>Pykälä on tarkistettu kokouksessa.</p>